

نگاهی کوتاه به روند رشد نشریات فارسی زبان مهاجران افغانستانی در ایران

○ معین الدین محرابی
پژوهشگر تاریخ مطبوعات

پ. این نشریات، در واقع نمایه‌هایی هستند برای اطلاعاتی که در آینده مایه تحقیق محققان و گزارش‌های آنان خواهد بود. نمایه‌هایی که از خلال آن، بخشی از تاریخ معاصر افغانستان نگاشته خواهد شد و نیز شمایی از حال و روز مهاجران مقیم ایران، نشان داده خواهد شد.

ت. سیر تکوینی نشریات مهاجران افغانستانی مقیم ایران در سه دوره زمانی، قابل بررسی است. از سال ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۸؛ از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۶؛ از سال ۱۳۷۶ تا به امروز.

زمینه‌های پیدایی نشریات فارسی زبان مهاجران افغانستانی در ایران

کودتای ثور (اردیبهشت) ۱۳۵۷ که با حاکمیت غیرقانونی حزب دمکراتیک خلق افغانستان پدید آمده بود، موجب پیدایی تغییراتی اساسی در ساختار سیاسی، اجتماعی و فرهنگی افغانستان گردید؛ تغییراتی که با فرهنگ و علایق عامه مردم در تضاد کامل قرار داشت. متعاقب آن نیز اشغال افغانستان توسط ارتش روسیه سبب پیدایی قیام عمومی مردم افغانستان در سال ۱۳۵۸ گردید. قیامی که می‌توان آن را فصلی جدید در پیدایی گروه‌ها و احزاب سیاسی به شمار آورد.

با پیدایی احزاب و گروه‌های سیاسی که هریک متناسب با علایق دینی و قومی و... اقدام به فراخوان مردم نموده بودند؛ نشریات نیز حضور فعال خود را به منصفه ظهور رسانیدند. چرا که گروه‌ها و احزاب برای ارتباط مستمر با هواداران و ترویج آرمان‌ها و اهداف خود، نیاز به یک وسیله ارتباطی داشتند؛ وسیله‌ای سریع‌الانتقال که پل ارتباطی میان آنان و هواداران‌شان باشد. این وسیله ارتباطی چیزی جز انتشار نشریه نمی‌توانست باشد. از این رو نشریات سیاسی یکی پس از دیگری سر برآورده و شروع به فعالیت نمودند.

یکی از پیامدهای قیام عمومی مردم افغانستان در سال ۱۳۵۸، اینا و ادیت و فشارهایی بود که از جانب حاکمان دست‌نشانده روسیه به مردم و گروه‌ها و احزاب سیاسی وارد آمد. این فشارها در شکل‌گیری پدیده مهاجرت، آن هم مهاجرت به کشورهای دیگر و به خصوص مهاجرت به کشورهای همسایه، نقش اساسی ایفا نمود.

بدن تردید یکی از مهمترین دستاوردهای بشری و یکی از ارزشمندترین ابتکارات انسان معاصر، خلاقیتی است که در تولید مطبوعات نشان داده است. مطبوعات را می‌توان وسیله ارتباطی با اهمیتی دانست که از زمان پیدایی آن، نقش به‌سزایی در تکوین و شکوفایی تمدن بشری و نیز در فرآیند ظهور دموکراسی و توسعه ملت‌ها ایفا نموده است.

عمده‌ترین کارکرد مطبوعات از همان آغاز پیدایی، روشنگری و تنویر افکار عمومی بوده است. به عبارتی ساده‌تر، مطبوعات وسیله‌ای بوده است برای این که عقاید و نظریات مورد توجه عموم را از تناقض و عدم انتظام بیرون آورده و به اشکال و طرق مختلفه شکل منسجمی به آنها بدهد.

بنابراین، مطبوعات را می‌بایست یکی از اساسی‌ترین نیازهای جامعه بشری به شمار آورد. چرا که این وسیله، در ارتقای سطح علمی و فرهنگی جوامع بشری نقش بسزایی داشته است. در واقع باید گفت، روزنامه‌نگاری ارتباطی تنگاتنگ با سایر علوم و از جمله سیاست، اقتصاد، تاریخ و غیره داشته است. از این رو باید اذعان نمود، روزنامه‌نگاری نه تنها یک حرفه نیست که یک دانش است.

این مقاله تلاش دارد تا نگاهی کوتاه به نشریات فارسی زبان مهاجران افغانستانی در ایران داشته باشد و ویژگی‌ها و وفراز و فرودهای آن را به ایجاز مورد توجه قرار دهد.

پیش از بیان مقصود، توجه خواننده را به این نکته معطوف می‌داریم که توجه و مذاقه در نشریات فارسی زبان مهاجران افغانستانی در ایران، از چند منظر درخور اهمیت است.

الف. بخش قابل توجهی از گروه‌ها و احزاب سیاسی و جهادی افغانستان محل استقرار خود را ایران قرار داده و بنابراین، فعالیت‌های سیاسی خود را با انتشار نشریاتی که در ایران منتشر نموده‌اند استمرار بخشیده‌اند.

ب. نشریات مهاجران افغانستانی، با هر کیفیت و کمیتی، نمایانگر اندیشه و حال و هوای فرهنگی، اجتماعی و سیاسی چند میلیون مهاجر افغانستانی‌ای است که به ایران آمده‌اند و ایران را به عنوان ملوی و مسکن خود برای دوره مهاجرت برگزیده‌اند.

در این میان، ایران به عنوان یکی از کشورهای همسایه آن هم بنا بر داشتن مشترکات فرهنگی و زبانی، جاذبه‌های بیشتری را برای مهاجرت پدید آورده بود که نتیجه آن، مهاجرت‌های بزرگ و دسته جمعی به این کشور بود. در پی مهاجرت‌های انجام گرفته به ایران که از همان سال ۱۳۵۸ آغاز گردید، بخش قابل توجهی از گروه‌ها و احزاب سیاسی و جهادی افغانستان نیز در شهرهای مختلف ایران و از جمله شهرهای مهمی چون مشهد، تهران و قم استقرار یافتند و متعاقب آن اقدام به انتشار نشریات متعدد نمودند. گروه‌ها و احزاب یاد شده از همان سال ۱۳۵۸ حداقل ۲۲ عنوان نشریه در اقصی نقاط ایران منتشر نموده‌اند که این خود می‌تواند سرآغاز روزنامه‌نگاری مهاجران افغانستانی در ایران به شمار آید.

این نیز گفته آید، راقم این سطور در کتابی که تحت عنوان نشریات فارسی‌زبان مهاجران افغانستانی در ایران تهیه و تدوین و منتشر نموده، نام و مشخصات ۲۰۱ عنوان از نشریاتی را که مهاجران افغانستانی از سال ۱۳۵۸ تا پایان سال ۱۳۸۱ در ایران منتشر کرده‌اند ثبت نموده است. با این حال و بنا بر نشریات باز یافته‌ای که نام و مشخصات آنها در این کتاب نیامده این باور قوت می‌گیرد که مهاجران افغانستانی در فاصله زمانی یاد شده، بیش از ۳۰۰ عنوان نشریه، منتشر نموده باشند.

روند رشد کمی نشریات فارسی‌زبان مهاجران افغانستانی در ایران

کثرت انتشار نشریات مهاجران افغانستانی در ایران، رویداد مهمی در عرصه مطبوعات مهاجرت به شمار می‌آید. انتشار این نشریات را می‌بایست به منزله شناسنامه یا گذرنامه‌ای که مشترکات فرهنگی و زبانی میان ایران و افغانستان را بیان می‌کند به شمار آورد.

یکی از ویژگی‌های جامعه مهاجران افغانستانی مقیم ایران، تولید نشریات فراوان است. اگرچه براساس برخی روایات شفاهی و تأکید برخی از مقالات مندرج در نشریات مهاجران، میزان خوانندگان این نشریات، اندک است؛ ولی کثرت نشریات چاپ شده، حکایت از توجهی است که پدیدآورندگان آن، به سیاست، فرهنگ آداب و سنن و ریشه‌ها و علقه‌های خود دارند. علاوه بر این، عوامل متعددی نیز در فزونی نشریات مهاجران

افغانستانی دخیل بوده‌اند که از آن جمله‌اند:

- کثرت گروه‌ها و احزاب سیاسی افغانستان و بالطبع انتشار نشریات متعددی که توسط این گروه‌ها منتشر شده است.
- مهاجرت تحصیلکردگان که در میان آنان شاهد حضور نویسندگان، شاعران، پژوهشگران و روزنامه‌نگاران متعدد هستیم.
- آرمان‌گرایی و اعتقادات دینی، قومی و ملی که بالطبع برخی از مهاجران را به پشتیبانی مالی و معنوی برای انتشار نشریه یا نشریاتی هدایت نموده است.
- پیروزی انقلاب اسلامی ایران و بهره‌مندی از امکانات مادی و معنوی‌ای که دولت ایران برای انتشار نشریاتی با علقه‌های اسلامی فراهم آورده بود.

ویژگی‌های نشریات مهاجران افغانستانی در ایران از آغاز تا امروز

الف. نشریات مهاجران افغانستانی مقیم ایران اگر در دوره‌های آغازین مهاجرت، بیشتر و به طور عمده سمت و سوی سیاسی و گروهی داشته‌اند؛ و یا به عبارتی، عمده اهداف آنان تبلیغات سیاسی و حزبی و بیان اهداف آرمانی و نیز ارائه اخبار مربوط به جنگ و جهاد بوده است؛ در سال‌های اخیر این ویژگی‌ها تغییر یافته و مهاجران افغانستانی برای انتشار نشریات خود اهداف زیر را مدنظر داشته‌اند:

- تبلیغات سیاسی و بیان اهداف آرمانی
- ارائه اخبار سیاسی، فرهنگی و اجتماعی
- حفظ هویت
- ایجاد نوعی وحدت و همدمی در جامعه مهاجر افغانستان.
- تبادل اندیشه (در حوزه‌های ادبی، تاریخی، فرهنگی، سیاسی و...).
- پر کردن اوقات فراغت خوانندگان.
- ب. از ویژگی‌های مطبوعات مهاجران افغانستانی مقیم ایران، عمر کوتاه آنان است، چرا که غالب این نشریات، پس از چندصباحی نفس کشیدن و انتشار چند شماره و یا حداکثر حضوری چندساله که در میان جامعه مهاجر داشته‌اند، در سکوتی مرگبار به محاق تعطیل گرفتار آمده‌اند.

۱. رتبه بندی سوره های قرآنی بر مبنای تعداد کلمات و حروف
 و تعداد حروف و کلمات در سوره های مختلف

ردیف	سوره	تعداد حروف	تعداد کلمات
۱	الف	۱	۱
۲	ب	۲	۱
۳	پ	۳	۱
۴	ت	۴	۱
۵	ث	۵	۱
۶	ج	۶	۱
۷	ح	۷	۱
۸	خ	۸	۱
۹	د	۹	۱
۱۰	ذ	۱۰	۱
۱۱	ر	۱۱	۱
۱۲	ز	۱۲	۱
۱۳	س	۱۳	۱
۱۴	ش	۱۴	۱
۱۵	ص	۱۵	۱
۱۶	ض	۱۶	۱
۱۷	ط	۱۷	۱
۱۸	ظ	۱۸	۱
۱۹	ع	۱۹	۱
۲۰	غ	۲۰	۱
۲۱	ف	۲۱	۱
۲۲	ق	۲۲	۱
۲۳	ک	۲۳	۱
۲۴	گ	۲۴	۱
۲۵	ل	۲۵	۱
۲۶	م	۲۶	۱
۲۷	ن	۲۷	۱
۲۸	ی	۲۸	۱
۲۹	ا	۲۹	۱
۳۰	ب	۳۰	۱
۳۱	پ	۳۱	۱
۳۲	ت	۳۲	۱
۳۳	ث	۳۳	۱
۳۴	ج	۳۴	۱
۳۵	ح	۳۵	۱
۳۶	خ	۳۶	۱
۳۷	د	۳۷	۱
۳۸	ذ	۳۸	۱
۳۹	ر	۳۹	۱
۴۰	ز	۴۰	۱
۴۱	س	۴۱	۱
۴۲	ش	۴۲	۱
۴۳	ص	۴۳	۱
۴۴	ض	۴۴	۱
۴۵	ط	۴۵	۱
۴۶	ظ	۴۶	۱
۴۷	ع	۴۷	۱
۴۸	غ	۴۸	۱
۴۹	ف	۴۹	۱
۵۰	ق	۵۰	۱
۵۱	ک	۵۱	۱
۵۲	گ	۵۲	۱
۵۳	ل	۵۳	۱
۵۴	م	۵۴	۱
۵۵	ن	۵۵	۱
۵۶	ی	۵۶	۱
۵۷	ا	۵۷	۱
۵۸	ب	۵۸	۱
۵۹	پ	۵۹	۱
۶۰	ت	۶۰	۱
۶۱	ث	۶۱	۱
۶۲	ج	۶۲	۱
۶۳	ح	۶۳	۱
۶۴	خ	۶۴	۱
۶۵	د	۶۵	۱
۶۶	ذ	۶۶	۱
۶۷	ر	۶۷	۱
۶۸	ز	۶۸	۱
۶۹	س	۶۹	۱
۷۰	ش	۷۰	۱
۷۱	ص	۷۱	۱
۷۲	ض	۷۲	۱
۷۳	ط	۷۳	۱
۷۴	ظ	۷۴	۱
۷۵	ع	۷۵	۱
۷۶	غ	۷۶	۱
۷۷	ف	۷۷	۱
۷۸	ق	۷۸	۱
۷۹	ک	۷۹	۱
۸۰	گ	۸۰	۱
۸۱	ل	۸۱	۱
۸۲	م	۸۲	۱
۸۳	ن	۸۳	۱
۸۴	ی	۸۴	۱
۸۵	ا	۸۵	۱
۸۶	ب	۸۶	۱
۸۷	پ	۸۷	۱
۸۸	ت	۸۸	۱
۸۹	ث	۸۹	۱
۹۰	ج	۹۰	۱
۹۱	ح	۹۱	۱
۹۲	خ	۹۲	۱
۹۳	د	۹۳	۱
۹۴	ذ	۹۴	۱
۹۵	ر	۹۵	۱
۹۶	ز	۹۶	۱
۹۷	س	۹۷	۱
۹۸	ش	۹۸	۱
۹۹	ص	۹۹	۱
۱۰۰	ض	۱۰۰	۱
۱۰۱	ط	۱۰۱	۱
۱۰۲	ظ	۱۰۲	۱
۱۰۳	ع	۱۰۳	۱
۱۰۴	غ	۱۰۴	۱
۱۰۵	ف	۱۰۵	۱
۱۰۶	ق	۱۰۶	۱
۱۰۷	ک	۱۰۷	۱
۱۰۸	گ	۱۰۸	۱
۱۰۹	ل	۱۰۹	۱
۱۱۰	م	۱۱۰	۱
۱۱۱	ن	۱۱۱	۱
۱۱۲	ی	۱۱۲	۱
۱۱۳	ا	۱۱۳	۱
۱۱۴	ب	۱۱۴	۱
۱۱۵	پ	۱۱۵	۱
۱۱۶	ت	۱۱۶	۱
۱۱۷	ث	۱۱۷	۱
۱۱۸	ج	۱۱۸	۱
۱۱۹	ح	۱۱۹	۱
۱۲۰	خ	۱۲۰	۱
۱۲۱	د	۱۲۱	۱
۱۲۲	ذ	۱۲۲	۱
۱۲۳	ر	۱۲۳	۱
۱۲۴	ز	۱۲۴	۱
۱۲۵	س	۱۲۵	۱
۱۲۶	ش	۱۲۶	۱
۱۲۷	ص	۱۲۷	۱
۱۲۸	ض	۱۲۸	۱
۱۲۹	ط	۱۲۹	۱
۱۳۰	ظ	۱۳۰	۱
۱۳۱	ع	۱۳۱	۱
۱۳۲	غ	۱۳۲	۱
۱۳۳	ف	۱۳۳	۱
۱۳۴	ق	۱۳۴	۱
۱۳۵	ک	۱۳۵	۱
۱۳۶	گ	۱۳۶	۱
۱۳۷	ل	۱۳۷	۱
۱۳۸	م	۱۳۸	۱
۱۳۹	ن	۱۳۹	۱
۱۴۰	ی	۱۴۰	۱
۱۴۱	ا	۱۴۱	۱
۱۴۲	ب	۱۴۲	۱
۱۴۳	پ	۱۴۳	۱
۱۴۴	ت	۱۴۴	۱
۱۴۵	ث	۱۴۵	۱
۱۴۶	ج	۱۴۶	۱
۱۴۷	ح	۱۴۷	۱
۱۴۸	خ	۱۴۸	۱
۱۴۹	د	۱۴۹	۱
۱۵۰	ذ	۱۵۰	۱
۱۵۱	ر	۱۵۱	۱
۱۵۲	ز	۱۵۲	۱
۱۵۳	س	۱۵۳	۱
۱۵۴	ش	۱۵۴	۱
۱۵۵	ص	۱۵۵	۱
۱۵۶	ض	۱۵۶	۱
۱۵۷	ط	۱۵۷	۱
۱۵۸	ظ	۱۵۸	۱
۱۵۹	ع	۱۵۹	۱
۱۶۰	غ	۱۶۰	۱
۱۶۱	ف	۱۶۱	۱
۱۶۲	ق	۱۶۲	۱
۱۶۳	ک	۱۶۳	۱
۱۶۴	گ	۱۶۴	۱
۱۶۵	ل	۱۶۵	۱
۱۶۶	م	۱۶۶	۱
۱۶۷	ن	۱۶۷	۱
۱۶۸	ی	۱۶۸	۱
۱۶۹	ا	۱۶۹	۱
۱۷۰	ب	۱۷۰	۱
۱۷۱	پ	۱۷۱	۱
۱۷۲	ت	۱۷۲	۱
۱۷۳	ث	۱۷۳	۱
۱۷۴	ج	۱۷۴	۱
۱۷۵	ح	۱۷۵	۱
۱۷۶	خ	۱۷۶	۱
۱۷۷	د	۱۷۷	۱
۱۷۸	ذ	۱۷۸	۱
۱۷۹	ر	۱۷۹	۱
۱۸۰	ز	۱۸۰	۱
۱۸۱	س	۱۸۱	۱
۱۸۲	ش	۱۸۲	۱
۱۸۳	ص	۱۸۳	۱
۱۸۴	ض	۱۸۴	۱
۱۸۵	ط	۱۸۵	۱
۱۸۶	ظ	۱۸۶	۱
۱۸۷	ع	۱۸۷	۱
۱۸۸	غ	۱۸۸	۱
۱۸۹	ف	۱۸۹	۱
۱۹۰	ق	۱۹۰	۱
۱۹۱	ک	۱۹۱	۱
۱۹۲	گ	۱۹۲	۱
۱۹۳	ل	۱۹۳	۱
۱۹۴	م	۱۹۴	۱
۱۹۵	ن	۱۹۵	۱
۱۹۶	ی	۱۹۶	۱
۱۹۷	ا	۱۹۷	۱
۱۹۸	ب	۱۹۸	۱
۱۹۹	پ	۱۹۹	۱
۲۰۰	ت	۲۰۰	۱

۲. رتبه بندی سوره های قرآنی بر مبنای تعداد حروف و حروف
 و تعداد حروف و کلمات در سوره های مختلف

ردیف	سوره	تعداد حروف	تعداد کلمات
۱	الف	۱	۱
۲	ب	۲	۱
۳	پ	۳	۱
۴	ت	۴	۱
۵	ث	۵	۱
۶	ج	۶	۱
۷	ح	۷	۱
۸	خ	۸	۱
۹	د	۹	۱
۱۰	ذ	۱۰	۱
۱۱	ر	۱۱	۱
۱۲	ز	۱۲	۱
۱۳	س	۱۳	۱
۱۴	ش	۱۴	۱
۱۵	ص	۱۵	۱
۱۶	ض	۱۶	۱
۱۷	ط	۱۷	۱
۱۸	ظ	۱۸	۱
۱۹	ع	۱۹	۱
۲۰	غ	۲۰	۱
۲۱	ف	۲۱	۱
۲۲	ق	۲۲	۱
۲۳	ک	۲۳	۱
۲۴	گ	۲۴	۱
۲۵	ل	۲۵	۱
۲۶	م	۲۶	۱
۲۷	ن	۲۷	۱
۲۸	ی	۲۸	۱
۲۹	ا	۲۹	۱
۳۰	ب	۳۰	۱
۳۱	پ	۳۱	۱
۳۲	ت	۳۲	۱
۳۳	ث	۳۳	۱
۳۴	ج	۳۴	۱
۳۵	ح	۳۵	۱
۳۶	خ	۳۶	۱
۳۷	د	۳۷	۱
۳۸	ذ	۳۸	۱
۳۹	ر	۳۹	۱
۴۰	ز	۴۰	۱
۴۱	س	۴۱	۱
۴۲	ش	۴۲	۱
۴۳	ص	۴۳	۱
۴۴	ض	۴۴	۱
۴۵	ط	۴۵	۱
۴۶	ظ	۴۶	۱
۴۷	ع	۴۷	۱
۴۸	غ	۴۸	۱
۴۹	ف	۴۹	۱
۵۰	ق	۵۰	۱
۵۱	ک	۵۱	۱
۵۲	گ	۵۲	۱
۵۳	ل	۵۳	۱
۵۴	م	۵۴	۱
۵۵	ن	۵۵	۱
۵۶	ی	۵۶	۱
۵۷	ا	۵۷	۱
۵۸	ب	۵۸	۱
۵۹	پ	۵۹	۱
۶۰	ت	۶۰	۱
۶۱	ث	۶۱	۱
۶۲	ج	۶۲	۱
۶۳	ح	۶۳	۱
۶۴	خ	۶۴	۱
۶۵	د	۶۵	۱
۶۶	ذ	۶۶	۱
۶۷	ر	۶۷	۱
۶۸	ز	۶۸	۱
۶۹	س	۶۹	۱
۷۰	ش	۷۰	۱
۷۱	ص	۷۱	۱
۷۲	ض	۷۲	۱
۷۳	ط	۷۳	۱
۷۴	ظ	۷۴	۱
۷۵	ع	۷۵	۱
۷۶	غ	۷۶	۱
۷۷	ف	۷۷	۱
۷۸	ق	۷۸	۱
۷۹	ک	۷۹	۱
۸۰	گ	۸۰	۱
۸۱	ل	۸۱	۱
۸۲	م	۸۲	۱
۸۳	ن	۸۳	۱
۸۴	ی	۸۴	۱
۸۵	ا	۸۵	۱
۸۶	ب	۸۶	۱
۸۷	پ	۸۷	۱
۸۸	ت	۸۸	۱
۸۹	ث	۸۹	۱
۹۰	ج	۹۰	۱
۹۱	ح	۹۱	۱
۹۲	خ	۹۲	۱
۹۳	د	۹۳	۱
۹۴	ذ	۹۴	۱
۹۵	ر	۹۵	۱
۹۶	ز	۹۶	۱
۹۷	س	۹۷	۱
۹۸	ش	۹۸	۱
۹۹	ص	۹۹	۱
۱۰۰	ض	۱۰۰	۱
۱۰۱	ط	۱۰۱	۱
۱۰۲	ظ	۱۰۲	۱
۱۰۳	ع	۱۰۳	۱
۱۰۴	غ	۱۰۴	۱
۱۰۵	ف	۱۰۵	۱
۱۰۶	ق	۱۰۶	۱
۱۰۷	ک	۱۰۷	۱
۱۰۸	گ	۱۰۸	۱
۱۰۹	ل	۱۰۹	۱
۱۱۰	م	۱۱۰	۱
۱۱۱	ن	۱۱۱	۱
۱۱۲	ی	۱۱۲	۱
۱۱۳	ا	۱۱۳	۱
۱۱۴	ب	۱۱۴	۱
۱۱۵	پ	۱۱۵	۱
۱۱۶	ت	۱۱۶	۱
۱۱۷	ث	۱۱۷	۱
۱۱۸	ج	۱۱۸	۱
۱۱۹	ح	۱۱۹	۱
۱۲۰	خ	۱۲۰	۱
۱۲۱	د	۱۲۱	۱
۱۲۲	ذ	۱۲۲	۱
۱۲۳	ر	۱	